

LOL ZONDER ALCOHOL

Project voor leerlingen
van de derde graad
lager onderwijs

VERENIGING VOOR
ALCOHOL- EN ANDERE
DRUGPROBLEMEN vzw

Didactisch concept

Arteveldehogeschool

Met dank aan de studenten bachelor lager onderwijs: Vicky Caekebeke, Lien Deboiserie, Lore Dejonckheere, Tine De Paepe, Annelies Meire, Thalassa Rombaut, Jennifer Sarron, Leen Van der Sypt, Valerie Van Tongerlo, Liesbeth Van Vlaanderen, Els Vermeulen.

Auteur en concept

Ilse Bernaert, stafmedewerker onderwijs VAD

Vormgeving

Het Geel Punt

Verantwoordelijke uitgever

F. Matthys, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

wettelijk depotnummer: D/2010/6030/22

© 2010

VAD, Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw

Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

T 02 423 03 33 | F 02 423 03 34 | vad@vad.be | www.vad.be

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

LOL ZONDER ALCOHOL

Project voor leerlingen
van de derde graad
lager onderwijs

1. Handleiding voor de leerkracht

VERENIGING VOOR
ALCOHOL- EN ANDERE
DRUGPROBLEMEN vzw

Inleiding

Een project rond alcohol in de lagere school... is dat wel zinvol?

Wat weten we?

De kans dat kinderen vóór ze 12 worden in de verleiding komen om drugs te gebruiken is klein. Heel erg klein zelfs.

Maar voor alcohol ligt dat toch enigszins anders. **19,3% van de Vlaamse kinderen heeft vóór de leeftijd van twaalf jaar al alcohol gedronken.** En eenmaal ze 12 jaar geworden zijn, verandert er op korte tijd heel veel: kinderen worden pubers. Ze gaan grenzen aftasten en experimenteren ook met alcohol: 37,5% van de 12-14 jarigen dronk het laatste jaar alcohol (VAD, 2010).

Het is belangrijk om kinderen hierop voor te bereiden, zodat ze sterk genoeg zijn om zelf gezonde keuzes te maken en grenzen te trekken.

Preventie vóór het eerste glas

Om zo effectief mogelijk te zijn, werken we met jongeren best rond het thema alcohol **vóór ze beginnen met alcohol drinken** en wordt dit verder opgenomen doorheen de puberteit. Zo ondersteunen we kinderen (-16 jaar) om niet te drinken en vermijden we dat jongeren problemen krijgen met alcohol.

Bovendien omvat dit project meer dan enkel informatie over alcohol. We werken ook rond sociale vaardigheden en attitudevorming. Dat zijn namelijk basale vaardigheden in het leren omgaan met alcohol.

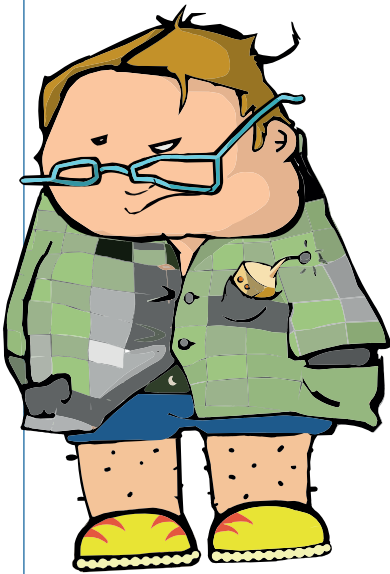
Voor alcohol is een gezonde keuze 'niet drinken voor de leeftijd van 16 jaar'. Want alcohol is wel degelijk schadelijk voor de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van een kind:

- De **hersenen** van kinderen en jongeren zijn nog volop in ontwikkeling. Alcohol verstoort die groei en kan, vooral bij frequent gebruik, leiden tot **leerproblemen en verminderde geheugenprestaties**.
 - Tijdens de adolescentie moeten jongeren een aantal **ontwikkelingstaken** vervullen. Ze moeten nog een eigen identiteit opbouwen, leren omgaan met succes en mislukking enzovoort. Overmatig alcoholgebruik verstoort dit proces en remt de ontwikkeling af. Dat kan invloed uitoefenen op karakter en gedrag.
 - Kinderen en jongeren zijn ook letterlijk kleiner, kwetsbaarder en gevoeliger voor de **effecten** van alcohol dan volwassenen. Jongeren wegen minder dan volwassenen en hun lever is het niet gewoon om alcohol af te breken. Daardoor voelen ze de effecten van alcohol sterker dan volwassenen en weten ze niet goed waaraan zich te verwachten bij welke hoeveelheid.
- Verder beschikken jongeren vaak nog niet over de **sociale vaardigheden** om probleemsituaties ten gevolge van overmatig alcoholgebruik op te lossen.
 - Ten slotte staat vast dat hoe vroeger een kind met het drinken van alcohol begint, **hoe groter de kans is dat het later een drankprobleem krijgt**. Zo maar even 40% van de kinderen die al voor hun dertiende regelmatig alcohol dronken, ontwikkelt later een alcoholprobleem.

Doelstelling van het project

Het project **LOL zonder alcohol** wil **kinderen stimuleren en ondersteunen om een gezonde keuze te maken en (nog) geen alcohol te drinken**. We doen dit door samen met hen te onderzoeken wat alcohol is en doet, hen te stimuleren om kritisch te denken, bewustwording van hun eigen houding en confrontatie met andere houdingen, hun sociale vaardigheden te versterken en hun weerbaarheid te verhogen. De concrete interesse- en belevingswereld van de kinderen staat centraal en vormt het uitgangspunt voor een interactieve dialoog rond het thema alcohol.

Gezien deze brede benadering, is het zeker een meerwaarde om de lessenreeks op te nemen in de schooleigen curriculumlijn 'sociale vaardigheden'.

Voor wie?

Het project **LOL zonder alcohol** is uitgewerkt op maat van leerlingen van de **derde graad lager onderwijs**. Vanaf de derde graad bezitten kinderen de noodzakelijke cognitieve vaardigheden en ook ervaringen om te begrijpen wat sociale invloed betekent (de vriendenkring wordt ook steeds belangrijker) en om informatie over alcohol te bevatten.

We geven de voorkeur aan het **zesde leerjaar**. Maar ook met leerlingen in het vijfde met voldoende maturiteit kan met het project gewerkt worden. We laten dit over aan de inschatting van de leerkracht, die zijn of haar klasgroep uiteindelijk het beste kent.

Samenwerking met de Arteveldehogeschool

Het project **LOL zonder alcohol** werd ontwikkeld in samenwerking met de Arteveldehogeschool, afdeling bachelor in het onderwijs: lager onderwijs. Het proces bestond uit ontwerpen, uitschrijven, materialen aanmaken, uittesten in verschillende basisscholen, herschrijven enzovoort. Het uittesten in de praktijk leverde informatie aan op het vlak van didactiek en inhoud van de lessen, maar ook op het gebied van haalbaarheid, attitudes van school (directie, leerkrachten en leerlingen) en de ouders tegenover het thema, inbedding in schoolgebeuren, ...

Deze kruisbestuiving tussen de expertises rond de alcohol- en drugthematiek, rond onderwijspedagogie/-didactiek en de expertise uit de praktijk vormt de kracht van het project **LOL zonder alcohol**.

Deel van het gezondheidsbeleid

Het project **LOL zonder alcohol** kadert binnen het ontwikkelen van een evenwichtig en breed schoolspecifiek gezondheidsbeleid. Sinds september 2007 wordt van scholen verwacht dat ze zich inspanssen om een gezondheidsbeleid te ontwikkelen op maat van hun leerlingen. Een gezondheidsbeleid krijgt vorm door educatie, het nemen van structurele maatregelen en afspraken (regelgeving). Een school die werkt volgens deze methodiek heeft ook oog voor het detecteren en het begeleiden van individuele leerlingen met problemen. Doelstelling van het gezondheidsbeleid is het stimuleren en ondersteunen van kinderen bij de keuze voor een gezonde levensstijl.

Het project **LOL zonder alcohol** richt zich hierbij op een gezonde levensstijl rond alcohol. En net zoals bij andere gezondheidsthema's, is het ook bij alcohol belangrijk om binnen dit project, naast de lessen, ook oog te hebben voor het creëren van een ondersteunend schoolklimaat, het betrekken van de ouders en het zorgaanbod.

Participatie

In het project zijn de leerlingen mee verantwoordelijk voor de organisatie van het openklasmoment. Ook in het kader van andere activiteiten kan samen gezorgd worden voor de aankleding van het klaslokaal, de speelplaats, voor het keuzeaanbod van middagactiviteiten, ... zodat op die manier de participatie van de kinderen bevorderd wordt.

Structurele maatregelen: geïntegreerde preventie & schoolcultuur

De 8 lessen van **LOL zonder alcohol** staan niet los van wat er verder in de klas en in de school gebeurt.

- Het is belangrijk dat de kinderen gestimuleerd worden om de sociale vaardigheden die ze oefenen in de les assertiviteit ook op andere momenten te hanteren. Daarom wordt in het project gevraagd om tussen de lessen door (naast bv. taal of wiskunde) af en toe een rollenspel boven te halen en ook aandacht te besteden aan assertief gedrag in dagdagelijkse situaties. Uiteraard moet dit niet (steeds) over situaties rond alcohol gaan, maar kan je aan de slag met diverse thema's en situaties.
- Door op het openklasmoment ook andere klassen uit te nodigen om een kijkje te komen nemen, wordt het project opengetrokken naar de school in zijn geheel.

Ouders betrekken

Ouders zijn een belangrijke partner van de school in het werken rond gezondheid, ook rond alcohol. **LOL zonder alcohol** betreft de ouders op verschillende momenten:

- Bij de start van de lessenreeks krijgen de ouders een flyer die hen informeert over het hoe, wat en waarom van het project.
- De leerlingen maken elk een projectboek en krijgen elk een **bladwijzer** om in de agenda te steken. De bladwijzer bevat de kernboodschap van **LOL zonder alcohol**, die via de agenda ook weer tot bij de ouders raakt.

- Als afsluiter worden de ouders uitgenodigd op een openklasmoment, zodat ze kunnen zien wat de kinderen allemaal gemaakt en beleefd hebben.

Flyer voor de ouders

Een belangrijke meerwaarde van het meegeven van de flyer aan de ouders in het begin van het project, is dat op die manier ook mogelijke terughoudendheid of weerstand kan voorkomen worden. Tijdens het uittesten van het project in diverse scholen, bleek dat een aantal ouders vragen had bij het werken rond het thema alcohol in het lager onderwijs. Nadere bevraging leerde dat er bij deze ouders het – bijna automatische – idee leefde dat het project zich zou situeren in de beladen sfeer van (zwaar) alcoholmisbruik. De flyer plaatst het project onmiddellijk voor alle ouders in het juiste perspectief.

Door de ouders op deze wijze te betrekken, toont de school welke inspanningen ze zelf doet om een gezonde, toffe leefomgeving te creëren. Bovendien vergroot op die manier de effectiviteit van het project doordat in het gezin het gesprek over alcohol verder wordt gezet.

Indien er ouders zijn die (nog) vragen hebben rond alcohol en opvoeding, kan je verwijzen naar de site www.acoolworld.be. Daar kunnen ze terecht voor meer informatie, o.a. de digitale brochure “Tieners, alcohol en drugs. Informatie voor ouders van 10- tot 12-jarigen” (VAD, 2009).

Begeleiding (zorgaanbod)

Werken rond alcoholpreventie betekent ook aandacht hebben voor kwetsbare kinderen. We denken hierbij aan de problematiek van kinderen wiens moeder of vader drinkt. België telt naar schatting 183.000 kinderen onder de 15 jaar met ouders die een alcoholprobleem hebben.

Het project **LOL zonder alcohol** heeft niet als doelstelling om expliciet rond deze problematiek te werken met de klasgroep. Maar het project biedt deze kinderen wel een laagdrempelig kanaal naar informatie en begeleiding.

Doorheen de lessen **LOL zonder alcohol** wordt namelijk gewerkt met een klasbrievenbus, waar alle leerlingen (eventueel anoniem) hun vragen kunnen stellen. Daarnaast kunnen de kinderen tijdens het project hun gedachten, gevoelens van zich afschrijven in hun projectboek waarin ook verwezen wordt naar de website www.acoolworld.be waar ze terecht kunnen met al hun vragen over alcohol.

Wanneer tijdens het project bepaalde kwetsbaarheden van een kind zichtbaar worden, zoals een problematiek van een ouder die drinkt, is het belangrijk om als leerkracht de zorgcoördinator te betrekken die samen met het CLB een zorgaanbod kan uitwerken. Ook hiervoor bestaat specifiek materiaal, zoals het boekje “Als je ouder drinkt” (VAD, 2010).

Regelgeving

Ten slotte kan ook regelgeving rond alcohol sensibiliserend werken. Afspraken rond het schenken van alcohol op schoolfeesten, mogelijks ondersteund door gebruik van de ballonnen **LOL zonder alcohol** voor de decoratie van de lokalen/feestzaal, kunnen sensibiliserend werken naar de omgeving van de jongere (ouders of grootouders).

Overzicht lessenreeks

VOORAF De ouders informeren en de klasbrievenbus installeren

Bijlage 1: project-flyer voor de ouders

LES 1: Alcohol...?!? Introductie van het thema alcohol

Bijlage 1: Verhaal van Spike

Bijlage 2: Prent van Spike, Birdy, Takani & Kim

LES 2: Alcohol... Wie, wat, waar? Bewustwording: kennis over alcohol

Bijlage 1a: Werkbundel

Bijlage 1b: Werkbundel / Oplossingen

Bijlage 2: Opdrachtenkaarten per hoek

Bijlage 3: Kaart winkelier

Bijlage 4: Klantenkaarten

Bijlage 5: Informatiefiche hoek 5

Bijlage 6: Informatiefiche hoek 1

LES 3: Alcohol & je lichaam Bewustwording: risico's en effecten van alcohol

Bijlage 1a: Infobundel

Bijlage 1b: Infobundel / Oplossingen

Bijlage 2: Tekst A, B, C

LES 4: Assertivo Oefenen van assertief gedrag

Bijlage 1: Kaartjes

Bijlage 2: Test jezelf

Bijlage 3: Situaties voor het rollenspel

Bijlage 4: Informatie voor de leerkracht

Bijlage 5: Bordkaarten assertief gedrag

LES 5: 'Wij zeggen neen!' **Themalied**

Bijlage 1: Liedtekst 'Wij zeggen neen!'

LES 6: Alcohol in de media **Kritisch omgaan met reclame**

Bijlage 1a: Werkbundel

Bijlage 1b: Werkbundel / Oplossingen

Bijlage 2: Takenkaarten

Bijlage 3: Volgkaart tv-reclamespot

Bijlage 4: Volgkaart radioreclamespot

LES 7: Wat vond ik ervan? **Syntheseles**

Bijlage 1: Quizvragen en antwoorden

Bijlage 2: JUIST/FOUT-kaartjes

LES 8: LOL zonder alcohol in de kijker **Feestelijk openklasmoment**

Eindtermen en leerdoelen WO

1. Eindtermen

In functie van gezondheidsopvoeding beoogt het project te werken aan verscheidene eindtermen:

Eindtermen wereldoriëntatie (geldig vanaf 01/09/2010)

Wereldoriëntatie – Natuur

Levende en niet-levende natuur

- ET 1.9 De leerlingen kunnen de functie van de zintuigen, het skelet en de spieren op een eenvoudige wijze verwoorden.

Gezondheid

- ET 1.17 De leerlingen kunnen gezonde en ongezonde levensgewoonten in verband brengen met wat ze weten over het functioneren van het eigen lichaam.
- ET 1.18 De leerlingen weten dat bepaalde ziekteverschijnselen of handicaps niet altijd kunnen worden vermeden.

Wereldoriëntatie – Mens

Ik en mezelf

- ET 3.1 (attitude) De leerlingen drukken in een niet-conflictgeladen situatie, eigen indrukken, gevoelens, verlangens, gedachten en waarderingen spontaan uit.
- ET 3.2 De leerlingen kunnen beschrijven wat ze voelen en wat ze doen in een concrete situatie en kunnen illustreren dat zowel hun gedrag als hun gevoelens situatiegebonden zijn.
- ET 3.3 (attitude) De leerlingen tonen in concrete situaties voldoende zelfvertrouwen, gebaseerd op kennis van het eigen kunnen.

Ik en de ander

- ET 3.4 De leerlingen kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen, erover praten en aangeven dat deze op elkaar inspelen.
- ET 3.5 (attitude) De leerlingen tonen de bereidheid zich te oefenen in omgangswijzen met anderen waarin ze minder sterk zijn.
- ET 3.6 (attitude) De leerlingen tonen in een eenvoudige conflictsituatie in de omgang met leeftijdgenoten de bereidheid om te zoeken naar een geweldloze oplossing.

Ik en de anderen: in groep

- ET 3.7 (attitude) De leerlingen hebben aandacht voor de onuitgesproken regels die de interacties binnen een groep typeren en zijn bereid er rekening mee te houden.

Wereldoriëntatie – Maatschappij

Sociaal-culturele verschijnselen

- ET 4.7 (attitude) De leerlingen kunnen er in hun omgang met leeftijdgenoten op discrete wijze rekening mee houden dat niet alle kinderen in hetzelfde type gezin wonen als zijzelf.

Leergebiedoverschrijdende eindtermen sociale vaardigheden

Sociale vaardigheden – domein relatiewijzen

- ET 1.1 De leerlingen kunnen zich op een assertieve wijze voorstellen.
ET 1.2 De leerlingen kunnen in omgang met anderen respect en waardering opbrengen.
ET 1.3 De leerlingen kunnen zorg opbrengen voor iets of iemand anders.
ET 1.4 De leerlingen kunnen hulp vragen en zich laten helpen.
ET 1.5 De leerlingen kunnen bij groepstaken leiding geven en onder leiding van een medeleerling meewerken.
ET 1.6 De leerlingen kunnen kritisch zijn en een eigen mening formuleren.
ET 1.7 De leerlingen kunnen zich weerbaar opstellen naar leeftijdgenoten en volwassenen toe door signalen te geven die voor anderen begrijpelijk en aanvaardbaar zijn.
ET 1.8 De leerlingen kunnen zich discreet opstellen.
ET 1.9 De leerlingen kunnen ongelijk of onmacht toegeven, kritiek beluisteren en eruit leren.

Sociale vaardigheden – domein gespreksconventies

- ET 2. De leerlingen kunnen in functionele situaties een aantal verbale en niet-verbale gespreksconventies naleven.

Sociale vaardigheden – domein samenwerking

- ET 3. De leerlingen kunnen samenwerken met anderen, zonder onderscheid van sociale achtergrond, geslacht of etnische origine.

2. Leerdoelen

De brede, integrale aanpak binnen het project **LOL zonder alcohol** laat toe domeinoverschrijdend te werken aan verschillende leerdoelen uit het leergebied wereldoriëntatie.

U vindt hierbij een overzicht van de leerdoelen uit het

- Leerplan basisonderwijs – Leergebied wereldoriëntatie / GO!, 2010
- Leerplan wereldoriëntatie voor de basisschool / OVSG, 2010
- Leerplan wereldoriëntatie / VVKBaO, 2010

Bij elke les vindt u tevens deze leerdoelen opgesomd. Hieronder vindt u per leerdoel, de lessen waarin deze aan bod komen.

Uiteraard kan elke school, elke leerkracht deze verder verfijnen of verbreden op basis van het pedagogisch concept van de school, van de specifieke eigenheid en noden van de klasgroep.

Les	Thema en leerdoelen
1 2 3 4 5 6 7 8	Leerplan basisonderwijs / Leergebied wereldoriëntatie / GO!
	Domein Natuur
	Mens en gezondheidseducatie / 3de graad
3 7	Een aantal essentiële feiten zoals: ▶ de bloedsomloop staat mee in voor de transport van stoffen doorheen het hele lichaam in de juiste context gebruiken.
3 7	Een aantal relaties zoals: ▶ gezondheid – verslaving – drugs in een juiste context kunnen plaatsen.
1 2 3 7	Het verwerven van een aantal essentiële inzichten zoals dat: ▶ alle stelsels onderling afhankelijk zijn van elkaar; ▶ sommige roesmiddelen wel en andere geen sociaal aanvaarde drugs zijn; ▶ een gezond en hygiënisch levenspatroon belangrijk is.
2 3 7 8	Het zelfstandig kunnen uitvoeren van een aantal essentiële vaardigheden en het verwerven/nastreven van attitudes zoals: ▶ ongezond gedrag herkennen, bespreken en eventueel veranderen; ▶ op hun niveau informatiebronnen (boeken, tijdschriften, beeldmateriaal enzovoort) raadplegen.
	Domein Technologie
	3de graad
2 6	Een aantal essentiële feiten zoals: ▶ om met de computer te werken moet je exact juiste procedures volgen in de juiste context kunnen gebruiken.
2 6 8	Een aantal relaties zoals: ▶ computer – beeld – geluid – bewaren – internet – informatie in de juiste context kunnen gebruiken.
2 6	Het verwerven van een aantal essentiële inzichten zoals dat: ▶ een bestand van een computer opgeslagen kan worden op een gegevensdrager; ▶ internet via het wereldwijde web een enorm grote schat aan informatie aanbiedt.

Domein Mens ⁽¹⁾

(1) Binnen het leerplan is geopteerd om dit niet via aparte lesinhouden aan te pakken. Een globale aanpak van de persoonlijkheidsontwikkeling staat centraal. We geven enkele krachtlijnen die van toepassing zijn voor het project weer.

Ik en mezelf

			4	5	6		8
1			4	5	6		8
1		3	4				7
1	2	3	4			6	8
			4			6	8
1	2	3	4				8
			4			6	
							8
							8

► De leeromgeving biedt een brede waaier aan expressiemogelijkheden binnen uiteenlopende leerdomeinen.

► De leeromgeving spreekt de innerlijke belevingswereld van elke leerling voldoende aan waardoor een succesvolle ontwikkeling mogelijk wordt.

► Regelmatig kringgesprekken organiseren, waarbinnen het kind als individu op een veilige manier zijn verhaal kan doen.

► Ruimte creëren en respect hebben voor het eigen geschreven en gesproken woord, voor de eigen oplossingsstrategieën enz.

► Mogelijkheden aanbieden om de eigen expressie van de leerlingen telkens weer een eigen, waardevolle plaats te geven.

► Voldoende ruimte (respect) voor privacy.

► Een sfeer te creëren waarbinnen elk kind zichzelf kan zijn en hiervoor gerespecteerd wordt.

► De band tussen hetgeen buiten en binnen de school gebeurt versterken.

► Het creëren van een open communicatie met de verschillende ouders.

Ik en de ander

2	3	4		6	8
2	3			6	
			4	6	8

► Voldoende gelegenheid bieden om de leerlingen tijdens de leeractiviteiten met elkaar te laten omgaan, samen te werken, ...

► Ervoor zorgen dat de wijze van omgaan met elkaar besproken wordt.

► Actieve werkvormen, waarbij kinderen de opdracht/mogelijkheid krijgen een persoonlijke inbreng te leveren in een groepsactiviteit, zijn een voorwaarde om tot een coöperatieve klasgroep te kunnen komen, waar het samenwerken een positieve betekenis krijgt.

Ik en de anderen: volwassenen

4	5	6
4	5	

► Kinderen moeten leren zich weerbaar op te stellen, ook tegenover volwassenen.

► Ze moeten leren inzien dat ieder van hen op een of ander moment voor de keuze zal worden geplaatst om al dan niet op te komen voor zichzelf.

Domein maatschappij**Sociaal-economische verschijnselen / 3de graad**

Een aantal relaties zoals:

► reclame
in een juiste context gebruiken.

Het verwerven van een aantal inzichten zoals dat:

► de aanschaf van producten en/of goederen die leerlingen bezitten door allerlei reclame en/of door voorbeelden op tv beïnvloed zijn.

Het zelfstandig kunnen uitvoeren van een aantal essentiële vaardigheden en het verwerven/nastreven van attitudes zoals:

► op reclame enkele duidelijke lokmiddelen aantonen, die de verkoop proberen te stimuleren.

Leerplan Wereldoriëntatie voor de basisschool / OVSG

Domein Natuur

Leerlijn 3 Levende natuur: organismen

WO-NAT-03

Lagereschoolkinderen 10j -11j

3

7

21. De leerlingen zien in dat organen, zintuigen, spieren, zenuwen, hersenen en skelet als één samenhangend geheel functioneren.

Leerlijn 7 Gezondheid

WO-NAT-07

Lagereschoolkinderen 10j -11j

Algemene doelen

3

7

3. De leerlingen kunnen gezonde en ongezonde levensgewoonten in verband brengen met wat ze weten over het functioneren van het eigen lichaam.

3

7

5. De leerlingen weten dat bepaalde ziekteverschijnselen en handicaps niet altijd kunnen worden vermeden.

4

Welbevinden

22. De leerlingen respecteren beperkingen en mogelijkheden van anderen.

Risicogedrag

3

29. De leerlingen weten dat sommige producten verslavend zijn en/of ernstige gezondheidsrisico's kunnen inhouden.

Domein Techniek

Leerlijn 2 Techniek hanteren

WO-TEC-03

Lagereschoolkinderen 10j -11j

Techniek hanteren – gebruiken

2

6

8

4. De leerlingen gaan vaardig en correct om met materialen en gereedschappen die aan hun leeftijd aangepast zijn.

2

6

8

5. De leerlingen gebruiken technische realisaties in verschillende toepassingsgebieden van techniek (voorbeeld van een toepassingsgebied: correct en functioneel gebruiken van een computer, digitaal fototoestel).

Maken

6

24. De leerlingen voeren een eenvoudige werktekening of handleiding stap voor stap uit.

Domein Maatschappij

Leerlijn 1 Sociaal-economische verschijnselen

Lagereschoolkinderen 10j >

1.5 Reclame

6

30. De leerlingen beseffen dat hun gedrag beïnvloed wordt door de reclame en de media.

6

31. De leerlingen weten dat reclamemakers middelen gebruiken om producten of artikels aantrekkelijk voor te stellen.

6

35. De leerlingen kunnen reclameboodschappen analyseren en kritisch beoordelen.

Leerlijn 2 Sociaal-culturele verschijnselen

Lagereschoolkinderen 10j >

2.2 Groepen en culturen

2

3

6

8

14. De leerlingen ervaren dat taakverdelend werken of samenwerken zinvol kan zijn en kunnen de positieve gevolgen daarvan verwoorden.

Leerlijn 3 Politieke en juridische verschijnselen Lagereschoolkinderen 10j >

2

6

8

3.1 Regels en afspraken

3. De leerlingen kunnen zelf waken over het naleven van regels die zij afgesproken hebben.

2

6

8

4. De leerlingen kunnen afspraken vastleggen, evalueren en bijsturen.

Domein Mens

Leerlijn 1 Sociale cognitie Lagereschoolkinderen 10j >

1

3

4

6

7

4

1.1 Bewust van jezelf: weten wat je voelt, denkt en doet (zelfkennis).

4. De leerlingen drukken in een niet-conflictgeladen situatie eigen indrukken, gevoelens, gedachten en waarderingen spontaan uit.

6. De leerlingen kunnen beschrijven wat ze voelen in een concrete situatie en kunnen illustreren dat hun gevoelens situatiegebonden zijn.

4

1.2 Jezelf in de gevoelens, gedachten, bedoeling van de ander(en) verplaatsen (perspectief nemen) en hiermee (op cognitief niveau) rekening houden.

4. De leerlingen kunnen zich voorstellen wat de ander denkt, bedoelt en voelt.

3

4

1.3 Inzicht verwerven in sociale (probleem)situaties

1. De leerlingen kunnen een sociale probleem- of conflictsituatie begrijpen.

11. De leerlingen kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen, erover praten en aangeven dat deze op elkaar inspelen.

Leerlijn 2 Sociale vaardigheden Lagereschoolkinderen 10j >

4

2.2 Hulp durven vragen en zich laten helpen

3. De leerlingen stellen op een adequate wijze vragen.

4

2.3 Respect en waardering opbrengen in omgang met anderen

8. De leerlingen tonen bereidheid zich te oefenen in omgangsvormen met anderen waarin ze minder sterk zijn.

8

2.5 Kunnen leiding geven bij groepstaken

4. De leerlingen kunnen een verslag uitbrengen van een groepstaak.

1

4

4

5

6

2.7 Kritisch zijn en een eigen mening formuleren

5. De leerlingen kunnen kritisch een situatie waarnemen en ze zo verwoorden dat ze bespreekbaar wordt.

7. De leerlingen kunnen weerstand bieden aan de conformiteitsdruk van groepen en mensen.

2

6

8

2.12 Kunnen samenwerken en samenspelen met anderen

5. De leerlingen kunnen regels en een taakverdeling afspreken met het oog op een vlotte groepswerking bij een spel of taak: zelfstandig.

Leerplan Wereldoriëntatie VVKBAO

Overkoepelende doelstellingen

Basisattitudes, 5-6

0.3 Kinderen beleven en ervaren een intense verbondenheid met de wereld.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ ruimte maken/krijgen om samen te zingen, samen te vieren, samen te eten, ...

0.5 Kinderen werken samen.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ overleggen over groepsopdrachten,
- ▶ terugblikken op de manier waarop ze hebben samengewerkt,
- ▶ regels en een taakverdeling afspreken bij een spel of een opdracht.

0.7 Kinderen kunnen en durven problemen aanpakken.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ een probleem herkennen,
- ▶ zich een voorstelling vormen van een probleem,
- ▶ een probleem analyseren.

Basisvaardigheden, 5-6

0.11 Kinderen kunnen kwalitatief en kwantitatief vergelijken.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ lengte, oppervlakte, volume, massa kunnen meten met voor hen bekende hulpmiddelen.

0.12 Kinderen kunnen uit een aantal vaststellingen zelf conclusies trekken.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ waarnemingen met elkaar kunnen confronteren en zo tot vaststellingen komen,
- ▶ vaststellingen kunnen combineren tot een besluit.

0.13 Kinderen kunnen informatiebronnen op een doeltreffende manier hanteren.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ bij het zoeken naar informatie doeltreffend gebruik kunnen maken van de eigen voorkennis, naslagwerken, grafieken, boeken, ...

0.15 Kinderen kunnen verslag uitbrengen over hun bevindingen.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ verslag kunnen uitbrengen over een taakgroep.

Mens en levensonderhoud

Verhandelen en consumeren, 5-6

1.12 Kinderen zijn er zich van bewust dat consumptie wordt beïnvloed.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ ervaren, vaststellen en uiten dat allerlei factoren consumptiegedrag beïnvloeden zoals lichamelijke behoeften, andere mensen, reclame, media, ...
- ▶ kunnen illustreren met voorbeelden uit hun leefwereld dat gedrag (als consument) beïnvloed wordt door reclame en de media.

Mens en zingeving

Mensen geven richting aan hun leven, 5-6

2.10 Kinderen denken na over de eigen mogelijkheden en keuzes.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ antwoorden zoeken op vragen als: wie ben ik? Wat wil ik? Wat kan ik? Hoe ga ik om met ...? Waarom kies ik voor ...? Hoe reageer ik op ...? Hoe denk ik over ...?

Mens en het muzische**Expressie, 5-6**

3.6 Kinderen combineren woord, beweging, beeld, drama, muziek, ... om de ervaringen rond een thema of project naar anderen te communiceren.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ bij de voorstelling van een thema of project gebruik maken van een origineel projectboek, een zelfbedacht themalied, een rollenspel, een dans, een fotocollage, ...

5

8

Mens en medemens**Ik ken mezelf, 5-6**

4.2 Kinderen ontwikkelen vertrouwen in eigen mogelijkheden.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ eigen mogelijkheden, kenmerken, indrukken, gevoelens, wensen, beperkingen, voorkeuren, waarderingen, durven en willen uitdrukken,
- ▶ de bereidheid tonen zich te oefenen in omgangsvormen waarin ze minder sterk zijn.

1

3

4

7

4.3 Kinderen ontwikkelen een genuanceerde kijk op hun eigen gevoelens en gaan er op een adequate wijze mee om.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ kunnen beschrijven wat ze voelen en wat ze doen in een concrete situatie.

4

Ik ga om met andere mensen, 5-6

4.5 Kinderen kunnen zich verplaatsen in de gedachten, gevoelens en waarnemingen van anderen en houden daar rekening mee.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ weten dat mensen eenzelfde situatie op een verschillende wijze kunnen ervaren en er verschillend op kunnen reageren,
- ▶ in concrete situaties verschillende manieren van omgang met elkaar kunnen herkennen en erover praten,
- ▶ kunnen aangeven hoe verschillende omgangswijzen van mensen op elkaar inspelen.

1

4

4.10 Kinderen kunnen leiding geven.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ verslag kunnen uitbrengen over een taakgroep,
- ▶ verantwoordelijkheid voor een groepstaak op zich kunnen nemen.

2

3

6

8

4

4.14 Kinderen kunnen zich op een passende manier weerbaar opstellen.

Mens en techniek**Systemen, 5-6**

6.8 Kinderen zien in hun omgeving verschillende informatieverwerkende toestellen voorkomen, waarvan ze er zelf enkele kunnen instellen en/of bedienen.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ een cd-speler, een pc, ... zelf kunnen bedienen.

2

6

8

Technisch denkproces, 5-6

6.13 Kinderen kunnen een constructieactiviteit of een bereiding correct uitvoeren.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ aan de hand van een al dan niet zelfgemaakte, eenvoudige werktekening of handleiding het geschikte materiaal en gereedschap kiezen en daarmee de constructieactiviteit of de bereiding stap voor stap juist en veilig uitvoeren.

6

6.18 Kinderen kunnen met techniek omgaan in verschillende toepassingsgebieden.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ technische realisaties uit verschillende toepassingsgebieden van techniek kunnen gebruiken.

2

6

8

Mens en natuur**Zorg om de eigen gezondheid, 5-6**

7.14 Kinderen zien in dat leefgewoonten de gezondheid kunnen bevorderen of schaden en handelen er naar.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ gezonde en ongezonde leefgewoonten in verband kunnen brengen met het functioneren van het eigen lichaam.

7.15 Kinderen trachten door hun gedrag gezondheidsrisico's te vermijden.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ weten hoe ze een beroep kunnen doen op een vertrouwenspersoon,
- ▶ weten dat bepaalde ziekteverschijnselen of handicaps niet altijd kunnen worden vermeden.

3

7

3

Mens en tijd**Dagelijkse tijd, 5-6**

8.7 Kinderen kunnen een planning maken in de tijd en er zich aan houden.

Dit houdt in dat ze:

- ▶ een welomschreven opdracht in een kleine groep kunnen uitvoeren volgens de vooropgestelde taakverdeling en tijdsbepaling.

2

3

6

8

Mens en ruimte**Ruimtelijke inrichting, 5-6**

9.5 Kinderen kunnen een ruimte aangenaam en functioneel helpen inrichten.

Dat houdt in dat ze:

- ▶ suggesties kunnen geven om een ruimte in te richten, bv. het klaslokaal.

8

